

Parazita folyóiratok, a tudományos világ élőködői

Juhász Attila

Debreceni Egyetem, Informatikai Tudományok Doktori Iskola

juhaszattila93@gmail.com

Szabó Dóra

Debreceni Egyetem, Informatikai Kar, Könyvtártudományi Tanszék

szabog6dora@gmail.com

The emergence of open access undoubtedly had a positive impact on the efficiency of scientific communication. Among other things it eliminated the spatial and temporal constraints, improved international cooperation, and caused the shortening of research times. However, parallel to this, predatory publications, that pose a threat to the scientific world due to their profit oriented pseudo-scientific activity, also appeared. Our paper discusses ongoing research that examines the scientific visibility of educators in domestic institutions of higher education and their relation to predatory journals.

Keywords: Open Access, predatory journals, scientific visibility

Bevezetés

Az Open Access (OA), azaz a nyílt hozzáférés megjelenésével a tudományos tartalmak digitális formában, online elérhetővé váltak. Ezen publikációk jogi korlátozás nélkül, a megfelelő hivatkozásokkal szabadon felhasználhatóak mindenki számára. Ebből következett, hogy felgyorsult a tudományos kommunikáció sebessége, hiszen a legfrissebb kutatási eredmények bárhol, bárki számára elérhetővé váltak, ezáltal sikerült áthidalni a korábbi tér-és időbeli nehézségeket, ami előnyös lehet a nemzetközi kutatások hatékony összehangolása esetében is. Az elektronikus megjelenésnek köszönhetően nőtt a szerzők olvasottsága, mely a legtöbb esetben megmutatkozott az idézettségükön is. Ugyanakkor a pozitív hozományok mellett a negatívumokról sem feledkezhetünk meg. Megjelentek az úgynevezett ragadozó kiadványok, melyek magukat tudományos kiadványként tüntetik fel, viszont valójában profitorientált, a tudományosságot nélkülöző lapokról van szó. A jelenlétük azért is ártalmas, mert általuk számtalan áltudományos mű válik elérhetővé bárki számára, ezáltal csorbitva a tudományosságba vetett hitet. Alább a jelenleg folyamatban lévő kutatásunkat¹ ismertetjük, amelyben a hazai egyetemek oktatóinak tudományos láthatóságával és a ragadozó kiadványokhoz fűződő viszonyával foglalkozunk.

---

1 https://docs.google.com/forms/d/1q9JpNv-Hk2JP-iVh4YBqolcbzdhcrcacV204dhuPPibo/edit?usp=forms_home (2019. 06. 30.)

1. A ragadozó folyóiratok

A parazita, vagy más néven ragadozó folyóiratok² (angolul predatory journals) a tudományos világ élősködőiként jelentek meg az elektronikus publikációk térhódításával. A ragadozó kiadványok tudományos folyóiratok álcáját öltik magukra, nívós lapként tüntetik fel magukat, viszont nem válogatják meg a publikálandó cikkek körét, a megfelelő díjak fejében bármit közzétesznek. A szerkesztőbizottság tagjait az interneten toborozzák, a kutatókat pedig kéretlen levelekkel bombázzák, hogy náluk tegyék közzé legújabb eredményeiket. A megtévesztés módszerét alkalmazzák: nívós lapokhoz hasonló nevet és megjelenést választanak. Mivel nem ellenőrzik a cikkeket, nem felelnek meg a tudományos folyóirat-kiadás szakmai követelményeinek. Tevékenységük súlyoskárokat okoz, mivel csorbítja a tudományos világba vetett hitet. Ez azért is jelentős probléma, mert a nyílt hozzáférés korában már bárki hozzáférhet ezen ellenőrizetlen cikkekhez, amelyek, megtéveszthetik azon olvasókat, akik hiteles információhoz szeretnének hozzájutni. Tevékenységük egyik táptalaja a napjainkban jól ismert publish or perish elv,³ miszerint a tudományos előmenetelhez nélkülözhetetlenné vált a megfelelő számú publikáció megléte, azaz létrejött a publikálási kényszer. Az említett elv szerint, aki nem publikál az nem juthat előre a tudományos ranglétrán. A ragadozó folyóiratok természetesen erre sem kínálnak igazi megoldást, hiszen, ha egy kiadóról kiderül, hogy parazita tevékenységet folytat, abban az esetben a szerzők ott megjelentetett cikkeit nem fogadják el a tudományos előrehaladásukhoz, illetve a pályázataikhoz. A ragadozó tevékenység először Jeffrey Beall⁴ amerikai könyvtárosnak szűrt szemet, aki el is készítette 2011-ben az általa parazitának vélt kiadványok listáját (Beall-lista)⁵, illetve folyamatosan frissítette azt. A munkáját 2017-ben kénytelen volt befejezni az őt ért folyamatos támadások miatt, a lista pedig elavulttá vált, hiszen az ilyen jellegű kiadványok száma egyre csak nő. Ezért is fontos a megfelelő körültekintés, mielőtt a szerzők kiadnák kézírataikat a kezükből. Ehhez szükség van a ragadozó lapok ismérveinek alapos ismeretére, valamint érdemes a DOAJ-ban⁶ is megnézni, hogy szerepel-e ott az adott kiadvány, hiszen ott megtalálhatóak az indexelt OA kiadványok.

2. A kutatók és a tudományos láthatóságuk vizsgálata

Mint a fentebb említett publish or perish elvből kiderült, a megfelelő számú publikáció elengedhetetlen ahhoz, hogy a kutató előre juthasson a szakmai ranglétrán. A jelenleg is folyó, terveink szerint reprezentatív mintát elérő elektronikus felmérésünkben (elektronikus Google kérdőív), melyre jelenleg 500 válaszadónk van, arra keressük a választ, hogy mi motiválja a hazai felsőoktatásban az oktatókat.

2 Holl András, Parazita folyóiratok (predatory journals),

URL: https://www.mtmt.hu/system/files/parazita_folyoiratok.pdf (2019. 06. 30.)

3 Erzsebet, Dani: How "Publish or Perish" Can Become "Publish and Perish" in the Age of Objective Assessment of Scientific Quality

URL: [http://www.iijsci.org/journal/CV\\$/sci/pdfs/IP052LL18.pdf](http://www.iijsci.org/journal/CV$/sci/pdfs/IP052LL18.pdf) (2019. 06. 30.)

4 Interjú Jeffrey Beallemel, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, URL: <http://ki2.oszk.hu/3k/2016/09/a-tudomany-eloskodoi-denveri-beszelgetes-jeffrey-beall-lel/> (2019. 07. 21.)

5 Alan Burdick: "Paging Dr. Fraud": The Fake Publishers That Are Ruining Science, The New Yorker 5 BEALL'S LIST OF PREDATORY JOURNALS AND PUBLISHERS

URL: <https://beallslist.weebly.com/> (2019. 03. 11.)

6 Directory of Open Access Journals <https://doaj.org/> (2019. 06. 30.)

Ez a kérdés azért releváns, mert aki motivált az előrejutás felé, az feltehetően szeretné, ha a tudományos munkája szélesebb körben lenne elérhető, hiszen így növelhető az idézettsége, amire az OA folyóiratok tökéletes lehetőséget nyújtanak. Feltehetően a motivált válaszadók a saját intézményük repozitóriumán túl egyéb felületeken is közzéteszik a munkáikat (pld. Google Scholar, Research Gate, esetleg személyes honlap). Hazánkban az elektronikus közzététel egyik legismertebb felülete a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)⁷, amely nem repozitórium, hanem nemzeti bibliográfiai adatbázis, melynek működése törvény által is szabályozott. A kutatásunk során azt is megvizsgáljuk, hogy a megkérdezettek mekkora része gondolja rendszeresen ezen felületét. Ez azért is fontos, mert itt a szerzőknek lehetőségük van arra, hogy könnyedén összeállíthassanak bibliográfiákat, publikációs listákat, amelyeket felhasználhatnak pályázatok során is, mely szintén összefüggésben állhat a motiváció mértékével. Továbbá vizsgáljuk azt is, hogy a megkérdezettek mekkora része publikált már nyílt hozzáférésű folyóiratban, illetve, ha esetleg még nem, akkor nyitott-e ezen megjelentetési forma irányába, vagy inkább tartózkodnak tőle. A felmérés egyik legfontosabb kérdése pedig azokhoz szól, akik már publikáltak nyílt hozzáférésű kiadványban, esetükben ugyanis azt szeretnénk megtudni, hogy tapasztalták-e a tudományos láthatóságuk növekedését a nyílt hozzáférésnek köszönhetően. A nemzetközi tapasztalat szerint egyértelműen megállapítható, hogy nő azon kutatók idézettsége⁸, akik szabadon elérhetővé teszik eredményeiket. Úgy véljük, hogy ez a hazai válaszadók esetében sem lesz másként.

Továbbá szeretnénk megtudni, hogy a szerzők rendelkeznek-e ORCID⁹ azonosítóval. Ennek az a lényege, hogy a szerzők egyértelműen azonosíthatók legyenek, mivel gyakoriak a névazonosságok, amelyek problémát okozhatnak a teljesítménymérés folyamatában. Az utóbbi időben több kiadó is ehhez a díjmentesen létrehozható azonosítóhoz köti a kéziratok befogadását.

3. A kutatók és a ragadozó folyóiratok kapcsolatának vizsgálata

A tudományos láthatóságra vonatkozó kérdéseket követően a felmérés túlnyomó részében a hazai felsőoktatási dolgozók és a ragadozó folyóiratok közötti kapcsolatot vizsgáljuk.

Először azt szeretnénk megtudni, hogy a megkérdezettek mekkora része találkozott már a tudományos munkája során ilyen jellegű kiadványokkal, vagyis a válaszadók mekkora részét keresték meg valamilyen módon. Úgy véljük, hogy a többség már kapott felkérést ragadozó kiadványoktól valamilyen formában. Ugyanakkor fontos, hogy a szerző el tudja dönteni az adott kiadványról, hogy az valóban parazita tevékenységet folytat-e, melyhez szükség van a megfelelő kritikai érzéken túl arra is, hogy a kutatók ismerjék ezen kiadványok ismérveit. Ennek megismerésére a kitöltés során egy listából kell kiválasztania a lehetséges ismérveket a megkérdezetteknek. Előzetes hipotéziseink szerint a válaszadók nagy többsége képes felismerni az árulkodó jeleket, azaz képes

7 Magyar Tudományos művek Tára, URL: <https://www.mtmt.hu/> (2019. 06. 30.)

8 Gemma Hersh, Andrew Plume: Citation metrics and open access: what do we know?, URL: <https://www.elsevier.com/connect/citation-metrics-and-open-access-what-do-we-know> (2019. 03. 11.)

9 <https://orcid.org/> (2019. 06. 30.)

döntést hozni egy-egy kiadvány jellegéről. A kérdőív további szakaszában Likert-skála segítségével kívánjuk megismerni a válaszadók véleményét.

A ragadozó folyóiratokra vonatkozó kérdések sorában az első arra vonatkozik, hogy a válaszadó mennyire tartja veszélyesnek a kiadványokat a tudományos világra tekintve. Úgy véljük, hogy a megkérdezettek többsége valós veszélyként tekint ezekre a kiadványokra, hiszen súlyosan csorbitják a tudományba vetett hitet, illetve azontúl, hogy gyakran valótlan információkat közölnek, akár érdemtelen előnyhöz is juttathatják azokat, akik ilyen jellegű kiadványokban publikálnak a tisztességes utat választó szerzőkhöz képest. Aki nem szeretne ezen kiadványok csapdájába esni, fontos, hogy alaposan járjon utánuk. Erre vonatkozik a következő kérdés, miszerint alaposan utánajár-e a szerző az egyes kiadványoknak, mielőtt ott megjelentetné cikkeit. Szeretnénk azt is megtudni, hogy a válaszadók hogyan vélekednek, arról, hogy társaik képesek-e eldönteni egy-egy folyóiratról, hogy az áltudományos tevékenységet végez-e. Úgy gondolom, hogy a válaszadók többsége már kapott felkérést ilyen kiadványoktól, illetve mint fentebb az ismérvek kiválasztásánál is részleteztük, feltehetően el tudják dönteni, hogy tisztességes OA folyóirattal van-e dolguk.

A ragadozó folyóiratok veszélyt jelentenek áltudományos tevékenységükkel a tudományos világra, viszont szeretnénk megtudni, hogy a válaszadók tulajdonítanak-e nekik esetleg valamiféle előnyt. Ezen előny lehet akár az is, hogy gyors a publikációs folyamat, hiszen itt nincs valós szakmai bírálat, ebből adódik az is, hogy hamar kerülnek publikálásra a cikkek. Természetesen ez nem tekinthető a szó szoros értelmében vett előnynek, hiszen ez éppen a minőség rovására megy. Ebből a kérdésből kiindulva arra is keressük a választ, hogy a megkérdezettek szerint egyes kutatók a személyes előrehaladásuk érdekében akár önszántukból is publikálnának-e ragadozó folyóiratokban. Ezt mindenképpen elítélendőnek tartjuk, viszont mint lehetőséget nem lehet kizárni, hiszen a valós eredmények hiányában elegendő a megfelelő közzétételi díj megfizetése és a kutató máris több nemzetközi cikkel rendelkezhet, amelyet feltüntethet pályázatok benyújtása során, vagy a tudományos előmenetelét biztosíthatja a segítségükkel. Viszont, mint korábban írtuk, amennyiben egy folyóiratról kiderül, hogy ragadozó tevékenységet folytat, abban az esetben az ott megjelentetett kiadványokat nem lehet elszámolni semmilyen formában sem, illetve szükséges lenne, ezen tartalmak eltávolítása az elektronikus felületekről.¹⁰ Amennyiben egy szerző ilyen jellegű kiadvánnyal találkozik, abban az esetben azt jelentheti az MTMT felé is.¹¹

Továbbá vizsgáljuk, hogy a kutatók kellően tájékozottak-e a ragadozó lapokban történő publikálás veszélyeiről. Ezek nem csupán a tudományos világ hitelességére jelentenek veszélyt, hanem magukra a szerzőkre is, mivel az itt megjelentetett

10 The 9th International Conference on Society and Information Technologies: Proceedings. Konferencia helye, ideje: Orlando (FL), Amerikai Egyesült Államok, 2018.03.13-2018.03.16. Winter Garden (FL): International Institute of Informatics and Systemics (IIIS), 2018. 43-44p. (ISBN:9781941763742) Jeffrey, Beall: [Predatory journals: ban predators from the scientific record](#). *Nature*, 534 (2016), 326p.

11 Parazita (predátor) folyóirat bejelentés URL: <https://www.mtmt.hu/parazita-predator-folyoirat-bejelentes> (2019. 03.11.)

munkák nem közölhetőek újra valódi tudományos lapban, tulajdonképpen a semmire fizetnek publikálási költséget, valamint ezen kiadók megtartják a szerzői jogokat is.¹² A parazita folyóiratokban a publikálókat két csoportra lehet bontani. Az egyik, lényegesen nagyobb részük gyanútlan áldozat, akik nem szándékosan publikálnak a kiadványokban, míg a másik, kisebbik részük tisztában van a kiadó tevékenységével. Mindkét csoport tagjaira érvényesek viszont a fentebb ismertetett hátrányok, így érdemes alaposan utánajárni a kiadványoknak.

Ahhoz, hogy a káros tevékenységet folytató kiadók kiszoruljanak a tudományos világ piacáról, véleményem szerint egységes fellépés kellene. A válaszadók véleményét is szeretnénk megismerni a kérdést illetően, és arra számítunk, hogy a többség szintén egyetért az összehangolt fellépés szükségességét illetően. A kérdőív végén arra vagyunk kíváncsiak, hogy az oktatók mit tartanak a nyílt hozzáférés előnyeinek, illetve hátrányainak. Azt gondolom, hogy a válaszadók az ingyenességet fogják a legnagyobb mértékben kiemelni, míg hátrányként a minőségi fenntartások túlsúlyba kerülésére számítok, ami összefüggésben állhat kutatásom tárgyával, a ragadozó folyóiratok egyre növekvő térnyerésével.

A kutatás tavasz végi lezárása után, a kapott válaszok kielemezését követően fogunk tudni pontos képet adni a tanulmányban felmerülő kérdésekre, melyek azt gondolom, hogy igencsak aktuálisak és a tudományos világ összes résztvevőjét érintik valamilyen módon.

4. Összegzés

A jelenleg is zajló, reményeink szerint a reprezentatív mintát elérő kutatást két részre oszthatjuk, az első fele a kutatók tudományos láthatóságát vizsgálja, miszerint mennyire motiváltak, illetve amennyiben fontosnak érzik, hogy szélesebb körbe juttathassák eredményeiket, abban az esetben mit tesznek érte. Illetve szeretnénk megtudni, hogy akik már eddig is jelentettek meg nyílt hozzáférésű cikkeket, ők tapasztalták-e a tudományos láthatóságuk növekedését. A felmérés második, nagyobb része a ragadozó folyóiratokkal foglalkozik. Arról szeretnénk átfogó képet kapni, hogy a válaszadók mekkora része találkozott már ilyen jellegű kiadvánnyal, illetve képesek-e eldönteni egy esetleges megkeresés esetén azt, hogy az adott kiadvány valóban OA jellegű, vagy csupán áltudományos tevékenységet folytat. A Likert-skálás mérések lehetőséget adnak arra, hogy alaposabban megismerhessük a kitöltők véleményét a kérdéskörben, illetve átfogó képet adhassunk a hazai helyzetről. A kutatás lezárása 2019 őszén várható, ezt követően kezdődhet el a kapott eredmények kiértékelése.

5. Köszönetnyilvánítás:

A kutatást az „Integrált kutatói utánpótlás-képzési program az informatika és számítástudomány diszciplináris területein” (EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00002) című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

---

¹² Farkas Boglárka: Open Access források, a publikálás veszélyei, parazita folyóiratok URL: <https://slideplayer.hu/slide/11936495/> (2019. 03. 11.)